

REFİK HALİD KARAY'IN HİKÂYECİLİĞİ

Zeynep ZENGİN

Refik Halid Karay'ın hikâyeciliği söz konusuysa onun için söyleyebileceğimiz ilk şey öncü bir yazar olduğudur. Onun hikâyeleri hem mekânları hem içeriği hem de üslubuyla dönemin diğer hikâyelerinden ayrılır ve Türk hikâyesinin dönüşümünde önemli bir rol oynar. Ömrünün büyük bir kısmını sürgünlerde geçiren Refik Halid Karay, Anadolu sürgününden *Memleket Hikâyeleri*, yurt dışı sürgününden ise *Gurbet Hikâyeleri* ile döner. *Memleket Hikâyeleri*, hem Karay'ın hem de Türk hikâyeciliğinin önemli eserlerinden biri olur. Karay, bu kitabının yayımlanmasından sonra birçok türde eser vermiş olsa da her zaman *Memleket Hikâyeleri* yazarı olarak anılır.

İlk hikâyelerini 1909 - 1910 yıllarında yayımlamaya başlayan Karay, bunları kitaplaştırmak için uzun bir süre beklemiştir. Bu yıllarda Karay'ın sekiz hikâyesi dönemin gazete ve dergilerinde çıkar. Karay'ın çoğu Anadolu'da geçen, Anadolu insanının yaşayışı ve sorunlarını kaleme aldığı bu hikâyeleri “*daha çok ferdî meseleleri konu alan Servet-i Fünûn edebiyatına aksülamel niteliğindedir.*”¹

Karabibik dışında daha önce İstanbul dışına hiç çıkmamış olan Türk hikâyesi Refik Halid Karay'ın *Memleket Hikâyeleri* ile yeni bir soluk kazanır. Karay, sadece Anadolu'da geçen hikâyeler yazmasıyla değil Anadolu'ya bakışıyla da kendinden önce Anadolu'yu anlatan Nâbizade Nâzım ve Ahmet Midhat'tan ayrılır. Karay, kendisiyle 1959 yılında yapılan bir söyleşide ilk hikâye kitabı *Memleket Hikâyeleri*'nin “*çığır açmak bakımından bugünkü köy hikâyeciliğinin nüvesini teşkil*”² ettiğini, Anadolu'yu “*bir köylü olarak değil, varlıklı bir şehir delikanlısı olarak*”³ gördüğü-

1 Şerif Aktaş, “Yenileşme Dönemi - Millî Edebiyat Dönemi”, *Türk Edebiyatı Tarihi*, cilt 3, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2007 s. 227.

2 Mustafa Baydar, “Refik Halid Karay”, *Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar?*, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık, İstanbul, 1960, s. 112.

3 bk. (3), Baydar, 112.

nü ve anlattığını söyler. Refik Halid Karay'ın *Memleket Hikâyeleri*'ne gelinceye kadar Türk edebiyatında mekân köy olan eserler bir elin parmaklarını geçmez. Bunlardan ilki Ahmet Midhat Efendi'nin "Bir Gerçek Hikâye" adlı eseridir. Akdeniz adaları seyahatinden dönerken Cezayir-i Bahr-i Sefid'e uğrayan anlatıcının orada öğrendiği bir aşk hikâyesini konu edindiği hikâyede Anadolu, olaylar için bir fon oluşturmaktan öteye gidemez. Ahmet Midhat'ın Anadolu'da geçen bir diğer eseri de "Bahtiyarlık" adlı uzun hikâyesidir. Hikâyede köy hayatını şehir hayatından üstün tutan ve bu hayatı iyi bir örnek olarak okuyucuya aktaran Ahmet Midhat Efendi, kurguladığı hayalî köy ortamıyla köy gerçeklerinden de bir hayli uzakla-

şır. Ahmet Midhat Efendi'nin köyde geçen bu iki hikâyesinden beş yıl sonra Türk edebiyatının ilk gerçek köy hikâyesi olarak kabul edilen *Karabibik* yayımlanır. Nâbizade Nâzım kitabının ön sözünde, Anadolu'da geçen bir hikâye yazmasının nedenini köylülük ve çiftçilik âlemlerinin yabancıları olanlara o âlemler hakkında bilgi vermek olarak açıklar.⁴ Nâbizade Nâzım'ın gözleme dayalı ayrıntılı tabiat ve mekân tasvirlerinin yanı sıra *Karabibik*'in köydeki gündelik hayatını yansıtması bakımından *Karabibik* kendinden önce kaleme alınmış olan köy hikâyelerinden ayrılır. Nâbizade Nâzım, Ahmet Midhat Efendi'nin *Bahtiyarlık* adlı eserinde idealize ettiği köy hayatının karşısına *Karabibik*'in yoksulluk içindeki hayatını, köye gelip birkaç yıl içinde sıfırdan bir çiftlik kuran Şinasi'nin karşısına ise bir çift öküz almak için yıllarca uğraşan *Karabibik*'i koyar.

Yayımladığı ilk hikâyesinden itibaren realizme bağlı olan Refik Halid Karay'ın *Memleket Hikâyeleri* de bu açıdan Nâbizade Nâzım'ın Anadolu anlayışına daha yakın bir yerde durur. Karay'ın hem kendi isteğiyle yaptığı Anadolu seyahatleri hem de sürgün dolayısıyla beş yıl boyunca Anadolu'nun çeşitli köy ve kasabalarında yaşamış *Memleket Hikâyeleri* için verimli bir kaynak oluşturur. Karay'ın ilk sürgününden sonra hikâyelerinin mekânlarını Anadolu'nun çeşitli köy ve kasabalarından seçtiği söylenmesine rağmen köy bir mekân olarak daha erken tarihlerde hikâyesine girmiştir. 1913'ten önce yazdığı "Cer Hocası", "Senede Bir", "Hakk-ı Sükût" gibi hikâyeler de bunun örneğidir. Karay'ın okulu bıraktıktan sonra memleketi tanımak arzusuyla gerçekleştirdiği Anadolu seyahatleri de onun eserlerinde Anadolu'ya yönelmesinin bilinçli bir tercih olduğunu gösterir. Karay'ın 1921 yılında kaleme aldığı bir yazısında Türk edebiyatında Anadolu imgesi üzerine söyledikleri de bu görüşü destekler:

4 Nâbizade Nâzım (Haz. Fatih Andı), *Karabibik*, 3F Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 9-11.

“Anadolu el’an bizde tasvir edilememiş; Anadolu siyasi cereyanlardan uzak ciddi bir sanatkar gözü ve sanatkar kalemiyle hâlâ anlatılamamış, hâlâ Anadolu fikir ve sanat adamlarına ciddi, ilmî bir mevzu teşkil edememiştir. Acaba ne zaman Anadolu’yu siyasi ihtiyaçlarına göre elimizde istediğimiz biçime sokmaktan vazgeçeceğiz, ona kafamıza göre manâ vermek âdetini bırakarak bu öz vatan diyarını hakikatteki manasıyla dosdoğru görecek ve kimseye yaranmak için değil, bilmek ve tanımak için tetkik edeceğiz.”⁵

Refik Halid Karay’ın bu sözleri köyü bir ideal olarak okurlarına sunan Ahmet Midhat Efendi için söylenmiş gibidir. Karay, hikâyelerinde yeri geldiğinde köyü ve köylüyü kötü göstermekten çekinmemiş, bir ideale hizmet etmek amacıyla toz pembe bir köy imgesi çizmemiştir. 1932 yılında arkadaşı Rıza Tevfik’e yazdığı bir mektubunda Anadolu’yu nasıl gördüğünü ve yansıttığını, Anadolu imgesi karşısında diğer yazarlardan farkını açık sözlülükle anlatır:

“Ben İstanbul çocuğuyum, devir ve yaş icabı İstanbul’un ancak bir tarafını öğrenebilmişimdir. Sonra biraz da Anadolu’yu yaşadım. Filvaki -başkaları hiçbir şey yapamadıklarından- benim yazdıklarım beğenildi. Lüzumlu yerleri kavramak ve bunlar az yer tutarak hoş bir üslûpla hülâsa edivermek marifetini göstermiştim. Dalkavukluk da etmemiştim. Üstelik Türkçü olduğum halde yine Anadolu’yu kusurlarıyla gördüm ve öyle yazdım.”⁶

Refik Halid Karay, her ne kadar “başkaları hiçbir şey yapamadığı” için kendi hikâyelerinin beğenildiğini söylese de Anadolu’yu bir daha gündeminden çıkmamak üzere Türk edebiyatına sokmuştur.

Refik Halid Karay, asıl ününü yazdığı mizah yazıları ile kazanmasına ve sayısı yirmiyi bulan romanlarına rağmen her zaman hikâyeci yönüyle dikkat çekmiştir. Bu durumda, *Memleket Hikâyeleri* gibi öncü bir kitap yazmasının yanı sıra hikâye türüne gösterdiği özenin de etkisi vardır. Karay’ın kendisiyle yapılan bir söyleşide “Neden az hikâye yazıyorsunuz?” sorusuna verdiği cevapta yazarın, bu konudaki özenini ve titizliğini görürüz:

“Hikâye haftada bir bile çoktur. Her gün yazarlar bunu kafalarından çıkarmazlar. Hikâye, roman demektir. Küçülmüş roman, komprime roman. Emin olun roman

5 Refik Halid Karay, “Doğrusu Hangisi”, *Guguklu Saat*, İnkılâp Yayınları, İstanbul, 2009, s. 75. (Yazının ilk yayım yeri ve tarihi 20 Mart 1921, *Peyam-ı Sabah*, sayı: 11256.)

6 Abdullah Uçman, “Refik Halid’in İki Mektubu”, *Türk Edebiyatı - Refik Halid Karay Özel Sayısı*, Aralık 2005, sayı 386, s. 50.

yazmak daha kolaydır. Zira meydan geniştir, vaktiniz müsaittir. Halbuki hikâyede sütun mahduttur. Evvela karie alaka verecek bir başlangıç bulmaya mecbursunuz. Sonra gelecek satırlar vakanın izahile beraber o merakı devam ettirecek. Asıl güç nokta hikâyenin son bırakacağı tesirdir. Bunun gayet kuvvetli ve dimağda iz bırakıcı olması lazım. Bizde bazı hikâyeler, berbad fıkralar gibi 'e... sonra? ..' dedirtiyor. Onun için ben haftada bir hikâyeyi bile çok görüyorum. Hikâyeleri eskiden beri güçlülükle düşünür, güçlülükle yazarım.”⁷

Yayımlanan ilk hikâye kitabıyla büyük bir başarı elde eden Refik Halid Karay'ın bu başarısının ardında, onun edebî gücü kadar Türk edebiyatının içinde bulunduğu durumu çok iyi gözlemlemiş olmasının da etkisi vardır. Tanzimat edebiyatını “pek az yerli ve bizden, pek az samimi olmakla,”⁸ Servet-i Fünûn'u ise “yetiştığımız zaman, milli eserler vermemize engeldi”⁹ bahanesine sığınarak yerli olmaktan uzaklaşmakla eleştiren Karay, “biz dili bulduk. Şimdi halkı öğreneceğiz ve adileşmeden kendimizi halkla meşgul edeceğiz. Bize bir Rus edebiyatı lazım. Yani halkın acılarına iştirak eden, ihtiyaçlarını duyan, emellerine şekil veren bir edebiyat”¹⁰ sözlerini doğrular şekilde ilk dönem hikâyelerinde İstanbul'un fakir semtlerine, çoğunlukla da Anadolu'ya yönelir ve buralarda zor şartlar altında yaşayan insanların sorunlarını kaleme alır.

“Doğrusu Hangisi?” başlıklı yazısında Anadolu'nun Türk edebiyatında hep siyasi ve ideolojik fikirler doğrultusunda ele alındığına dikkat çeken Karay, “kimseye yaranmak için değil, bilmek ve tanımak”¹¹ adına Anadolu'yu eserlerine dâhil eder ve buralarda yaşayan insanların sorunlarına değinir. Hemen hemen hepsinin sosyal bir içeriği bulunan bu hikâyelerde küçük bir çevrede yaşamının kişi üzerindeki baskıları (“Yatık Emine”, “Vehbi Efendi'nin Şüphesi”, “Sarı Bal”), merkezden uzakta olmanın devlet görevlilerine verdiği rahatlık (“Şeftali Bahçeleri”, “Sarı Bal”), dinin insanlar üzerindeki etkisi ve bunun bazı kişilerce kullanılması (“Yatır”), değişen hükümetle beraber memurların kolayca harcanması (“Cer Hocası”), savaş sonrası ülkelerine dönen askerlerin karşılaştıkları ilgisizlik ve sefalet (“Bir Taarruz”, “Garip Bir Hediye”), patronların işçilerin hakkını gasp etmesi ve devletin buna göz yumması (“Hakk-ı Sükut”) gibi çeşitli toplumsal konular ele alınmıştır.

Refik Halid Karay'ın *Memleket Hikâyeleri*, kendinden sonra gelen birçok yazarı etkilemesi bakımından da önemlidir. Onun bu hikâyeleri, Anadolu'yu Türk edebiyatına sokan eserler olmalarının yanı sıra dönemin sosyal ve kültürel yapısını yan-

7 Refik Halid Karay, “Mülakat”, *Yeni Gün*, sayı 1, 11 Mart 1939, 31.

8 Ruşen Eşref Üneydın (Haz. Şemsettin Kutlu), “Refik Halid (Karay)”, *Diyorlar ki*, Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara, 1972, s. 230.

9 bk. (9), Üneydın, 232.

10 bk. (9), Üneydın, 237.

11 bk. (6), Karay, 75.

sıtması bakımından da dikkat çeker. Türk edebiyatının ilk işçi hikâyesini (“Hakk-ı Sükût”) kaleme alan Refik Halid Karay, bürokratik çöküş ve kadınların -özellikle de hayat kadınlarının- toplum içindeki yerlerini anlattığı hikâyeleriyle öncü bir yazardır. Karay, kullandığı sade dili, hikâye kuruluşu ve gerçekçi anlatımıyla Ömer Seyfettin, hikâyelerinin içeriğiyle de Sabahattin Ali başta olmak üzere birçok yazar üzerinde etkili olmuştur. Ayrıca Refik Halid Karay okuru olduğunu bildiğimiz Bekir Sıtkı Kunt’un ilk hikâye kitabının adını *Memleket Hikâyeleri* koyması, Ayfer Tunç’un 2012’de yayımlanan anı/anlatı kitabına Refik Halid Karay’dan ilhamla *Memleket Hikâyeleri* adını vermesi de Karay’ın bu kitabıyla bir “Memleket Hikâyeleri” kavramı oluşturduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Refik Halid Karay’ın ikinci hikâye kitabı *Gurbet Hikâyeleri*, *Memleket Hikâyeleri* kadar yankı uyandıramaz. Ancak Türk edebiyatının ilk “gurbet hikâyeleri” olması bakımından edebiyat tarihlerine girer. Daha geniş bir coğrafyada geçen *Gurbet Hikâyeleri*’nde yer alan hikâyeler iki gruba ayrılabilir: Yabancı bir coğrafyada karşılaşılan ilginç durum ve olayların anlatıldığı hikâyeler; sürgün olmanın, yabancı bir memlekette yaşamının zorlukları ve İstanbul özleminin dile getirildiği hikâyeler. Karay, bu kitaptaki asıl başarısını sürgünlerin çektikleri sıkıntılar ve memleket özlemini dile getirdiği hikâyelerinde gösterir. Özellikle “Eskici”, bu konuyu en etkili şekilde işlediği hikâyesidir. “Akrep” ve “İstanbul” adlı hikâyelerinde de onun İstanbul’a duyduğu derin özlemi görürüz. Yazarın, İstanbul özlemini dile getirdiği hikâyelerde ayrı bir başarı göstermesi, onun yurduna duyduğu özlemden kaynaklanır. Karay, ilk sürgününde beş, ikinci sürgününde ise on altı yıl boyunca çok sevdiği İstanbul’dan, evinden, ailesinden ve arkadaşlarından uzakta yaşamak zorunda kalmıştır. İlk sürgününde Türkçe konuşulan topraklarda bulunması dolayısıyla az da olsa teselli bulan Refik Halid Karay, yurt dışı sürgününde ise hem yabancı bir kültürün içinde yaşamaya çalışması hem de ana dilinden uzak olması dolayısıyla büyük sıkıntılar çekmiştir.

Yabancı bir kültürün geleneklerinin ve burada karşılaşılan ilginç durumların anlatıldığı hikâyeler bu kitapta çoğunluktadır. Neredeyse tüm hikâyelerini üçüncü tekil şahıs anlatımla yazan Karay, daha çok hatıra özelliği taşıyan bu hikâyelerde birinci tekil şahıs anlatıma geçer. Yabancı memlekette bulunan birinin hayret dolu gözlemlerinin anlatıldığı bu hikâyelerde yazar, kendisine tuhaf gelen şeyleri okurla paylaşır gibidir. Aşiret çatışmasında yaralanan bir bedevinin sırtına giren kurşunun nasıl çıkarıldığının anlatıldığı “Yara”; Hadramut çibanının özelliklerinden ve nasıl tedavi edildiğinden bahsedilen “Çıban”; Lübnanlıların su içme âdetleri üzerine kaleme alınmış “Testi” bu hikâyelere örnek gösterilebilir.

Edebiyat hayatına başladığı ilk günden itibaren üslubuna çok dikkat eden Refik Halid Karay, bu özenini *Gurbet Hikâyeleri*’nde de sürdürür. İlk hikâyelerini yayımladığı yılların edebiyatına hâkim olan üslup anlayışını şu sözlerle eleştirir:

“Bugünün gençleri, filvaki üslup kelimesinden başka bir şey anlıyorlar: Fazla itinalı, fazla tuvaletli, teşbihli ve oyunlu yazılara üşüplü diyorlar. Natürel yazının güzelliğini kimse inkar edemez; yazık ki edebiyatımızda henüz numunesini göremiyoruz.”¹²

Karay, bu yorumlarıyla özellikle Servet-i Fünûn ve kısa bir dönem toplantılarına katıldığı Fecr-i Âti yazarlarını hedef alır. Dönemin diğer genç yazarları Ömer Seyfettin ve Yakup Kadri ile “yarının dili”ni bulduklarını düşünür:

“Bizden evvel gelenler bazen ortaoyunu, bazen karnaval şekilleriyle edebiyatımızda çırpındılar; sağa sola başvurdular. Fakat bizim bulduğumuzu, temiz dili bulamadılar. Bugün eğer Halid Ziya’da Ömer Seyfettin’in dili ve ifadesi, Cenab’da da Yakup Kadri’nin şivesi olsaydı; bu edebiyat için büyük saadet olurdu.”¹³

Karay, hikâyelerinin konularını genellikle ilgi çekici olaylardan seçer. “Yatık Emine”de muhafazakâr bir kasabaya sürülen Emine’nin ölmeden önceki son günleri, “Sarı Bal”da Sarı Bal’ın içki meclisinde yakalanan kaymakamın içine düştüğü durum, “Şaka”da hoşlandığı kıza şaka yapmak isteyen Servet Efendi’nin boğulması, “Ayşe’nin Talihi”nde ilk tecavüz girişiminden adamın ölmesiyle kurtulan Ayşe’nin aynı durum ikinci kez başına geldiğinde yaşadıkları anlatılır. Bu hikâyelerin konuları bugün “üçüncü sayfa” haberleri olarak adlandırdığımız “zabıta haberleri”ni andırırlar. Nitekim Refik Halid Karay’ın, *Guguklu Saat* kitabında yer alan “Zabıta Haberleri” başlıklı yazısında, onun bu haberlere karşı derin bir ilgi duyduğunu okuruz:

“Benim fikrimce gazetelerin okumaya en layık, eğlendirmeye en müsait, tetkik ve tettebbuya en muhtaç, hülâsa ehemmiyeti en haiz kısmı ne başmakaleleri, ne siyasi haberleri, ne hikâyeleri, ne de mizah parçalarıdır. Zabıta vukuatı altında hani, dörder, beşer satırlık gayet basit, gayet adi görünen bazı havadisler vardır kaza, darp, cerh, münazaa, sirkat ve yankesicilik gibi... İşte benim müsait zaman buldukça ciddiyet ve zevkle okuduğum kısım bu kısımdır. Bu kısım hayal kuvveti geniş olan adamlar için bitmez tükenmez bir düşünce zemini, bir hikâye külliyyatı, velhasıl misli bulunmaz bir mütalaa ve tetkik sahasıdır. Feci ve gülünç bir hikâyenin orada tohumları ekilidir; bu tohumlar hayalinizin hararet ve ışığıyla buluşunca derhal roman olurlar. Fakat dediğim gibi bunun zevkine varabilmek, bu neticeyi elde edebilmek için sade hurufatı değil, satırların arasını da okuyabilmek, gözünün önünde tecessüm ettirebilmek, bu iktidarı, bu istidadı, bu fitrî hassayı haiz bulunmak lazım gelir. Yoksa sizin için bu sütunlarda da dimağen yemlenecek hiçbir gıda yoktur. Halbuki orada, zabıta haberleri faslında memleketin tabiatın ahlakını, âdet ve ananatını, istidat ve zekâsını, hülâsa bütün kıymet ve mahiyetini öğrenmek kabildir. O fasıl, en süfli ihtirasları, en adi ihtiyaçları, en bayağı ihtisasları, aptallıkları, şenatleri ve meziyetleriyle, yani her şeyleriyle birbirlerini ısırarak, inciten, yiyen, yahut da seven, kıskanan koca bir halkın bilanço hülâsasıdır.”¹⁴

12 Refik Halid Karay, “Üslûbu Müdafaa”, *Tanıdıklarım*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2009, s. 143.

13 bk. (9), Ünaydın, 236.

14 bk. (6), Karay, 67 - 68.

Karay, bu yazısında, zabıta haberlerini zihninde nasıl bir hikâye hâline getirdiğini de anlatır. Önce genel bir mekân tasviriyle başlayan yazar, genelden özele doğru ilerleyen bir tasvirle mekânın içine girer ve içerideki insanları kısaca tanıtır. Daha sonra yine tasvirlerden faydalanarak olayların gidişatına uygun bir atmosfer yaratır. Beklenmeyen, ani bir sonla da hikâyesini bitirir. Refik Halid Karay'ın zabıta haberine uyguladığı bu yöntem, onun birçok hikâyesinde karşımıza çıkar.

Refik Halid Karay'ın hikâyeciliği söz konusu olduğunda Maupassant'ın etkilerinden de bahsetmek gerekir. “*Hikâyeciliğe Batı edebiyatında Maupassant'ın Türk edebiyatında ise Halid Ziya ve Hüseyin Cahit'in mahalli karakterler arzeden eserlerinin tesiriyle başlayan*”¹⁵ Karay, ilk hikâyelerini kaleme aldığı yılların edebiyat ortamını şöyle değerlendirir:

“*Eskiden hikâyeciliğin muayyen bir çerçevesi vardı. Önümüzde hikâye yazarı birkaç meşhur sima vardı. Mopasant, Bankur, Burje, Dode gibi... Onların taayyün etmiş adeta klasikleşmiş olan tekniği, çerçevesi dahilinde yazardık. Hikâyeciliğin sanatı şimdiki kadar muğlak ve birçok aksama ayrılmış değildi. Bugün birtakım yeni nazariyeler çıktı. O hikâye tekniği yıkıldı. Onun yerine mektepler geçti.*”¹⁶

Karay, genç bir yazarken Maupassant'ın hem hikâyeciliği hem de kişiliği üzerinde etkili olduğunu dile getirir. Maupassant'ın cinnet nöbetleri sırasında yazdığı hikâyelerden etkilenerek “ondan daha delice mevzular bulmak için beynini yorarken” az daha hasta olacağından bahseden Karay, Guy de Maupassant gibi son meskeninin şifa yurdu, son libasının da deli gömleği olmasından son anda kurtulduğunu söyler.¹⁷ Karay, zamanla Maupassant'ın hikâyelerindeki karamsar bakış açısından ayrılır. Artık “tabiatı bütün çirkinlikleri ve bayağılıkları ile sevilmeyecek hâlde görmek ve göstermek, azalan hayatımızı lüzumsuzca zehirlemektedir” fikrinde olan Karay'ın, hikâyelerinde daha iyimser bir bakış açısı dikkat çeker. Bununla birlikte Maupassant'ın Karay üzerindeki etkisi hem üslup hem de yapı bakımından devam eder.

Refik Halid Karay, sadece iki hikâye kitabı yayımlamasına rağmen Türk hikâyeciliğinde önemli bir yer edinmiştir. Özellikle *Memleket Hikâyeleri*'yle bir çığır açmış, bu kitaptaki hikâyelerinin hem içeriği hem de üslubuyla Türk hikâyeciliğinin değişiminde büyük bir rol oynamıştır. *Gurbet Hikâyeleri* ise ilk hikâye kitabı kadar başarılı olmasa da yazarın Türk hikâyeciliğindeki yerini sağlamlaştırmıştır.

15 bk. (2), 226.

16 Hikmet Münir Ebcioğlu, *Kendi Yazılarıyla ile Refik Halid*, Semih Lütfi Kitabevi, İstanbul, t.y., s. 4.

17 bk. (17), Ebcioğlu, 35.